

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum voluntas moueatur ab intellectu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Circa articuli primi questionis nonne corporis primam partem, dubium occurrit non dissimulandum, ubi author distinctio-

¶ **Secundo**, Vtrum moueatur ab appetitu sensitiuo.

¶ **Tertio**, Vtrum voluntas moueat seipsam.

¶ **Quarto**, Vtrum moueatur ab aliquo exteriori principio.

¶ **Quinto**, Vtrum moueatur a corpore celesti.

¶ **Sexto**, Vtrum voluntas moueatur a solo Deo, sicut ab exteriori principio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum voluntas moueatur ab intellectu.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod voluntas non moueatur ab intellectu. Dicitur enim Augustinus super illud Psalmi: Concupiscit anima mea desiderare iustificationes tuas, Præuolat intellectus, sequitur tardus, aut nullus effectus: seimus bonum, nec delectat agere. hoc autem non esset, si uoluntas ab intellectu moueretur:

se, egeat vno motore, & ut subest alteri, egeat alio, ut patet. Quod autem hoc sit inuenitur in littera, patet etiam ex verbo litteræ, ubi dicitur, quantum ad exercitium, vel usum actus. Et inferius in questione de, Vti, aperitissime exprimitur, quod vti, nihil aliud est, quam applicatio potentiarum ad sua opera. Constat enim quod

quia motus mobilis sequitur motionem mouētis, ergo intellectus non mouet uoluntatem.

¶ **2 Præter**, Intellectus se habet ad uoluntatem, ut demonstrans appetibile, sicut imaginatio demonstrat appetibile appetitui sensituiuo: sed imaginatio demonstrans appetibile non mouet appetitum sensituiuum: imò quandoque ita nos habemus ad ea quæ imaginamur, sicut ad ea quæ in pictura nobis ostenduntur, ex quibus non mouemur, ut dicitur in li. de anima, ergo neque etiam intellectus mouet uoluntatem.

¶ **3 Præter**, Idem respectu eiusdem non est mouens & motus: sed uoluntas mouet intellectum: intelligimus enim uolumus, ergo intellectus non mouet uoluntatem.

SED CONTRA est quod Philosophus dicit in 3. de anima, quod appetibile intellectum, est mouens non motum: uoluntat-

at ad tractatum de Vti, quomodo scilicet Vti, sit actus uoluntatis, de quo infra tractabitur. Hæc dixerim, ne aliquis rem facilem in difficilem ueram legens, nodum in cirpo timeat.

¶ Circa ultimam partem eiusdem articuli dubium primò occurrit de illa propositione assumpta in littera, Obiectum mouet determinandum actum ad modum principij formalis, a quo in rebus naturalibus actio specificatur, ut calefactio a calore. Aut auctor intendit, quod obiectum moueat ad modum principij secundum rem id est secundum illud genus causæ, quo mouet principium actionis in naturalibus: aut quod obiectum moueat in genere causæ formalis, & exemplariter cætera afferuntur. Si enim intendit primum, obitat statim sublumpta propositio scilicet: Primum autem formale principium est ens, & uerum universale. Quoniam tunc prima propositio assumeret de principio effectiui, Quo: est enim calor, quo calidum calefacit, calefactionis principium in genere causæ efficientis: quamuis in ordine ad calefaciens se habeat ut principium formale. Secunda autem propositio subsumeret de principio formalis: & sic processus nihil concluderet. Et confirmatur. Ista ratio tendit ad hoc, quia obiectum habet rationem principij formalis, & obiectum intellectus est primum principium formale. ergo ubi apparet, quod si prima propositio non saluatur de principio formalis, nihil fit. Si autem intendit secundum, tunc obstant primo dicta sua, in prima parte quælibet ubi dicitur, quod obiectum tam potentia actiue quam passiuæ, specificatur: quia obiectum potentia actiue est finis, passiuæ uero est agens, & ab utroque operatio specificatur, non ergo obiectum mouet in genere causæ formalis, sed quandoque finalis, & quandoque effectiua. Deinde obstant multa philosophorum dicta, puta quod appetibile, quod est obiectum uoluntatis, mouet ut finis, & ut agens.

¶ Ad hoc dicitur, quod proculdubio auctor intendit, quod obiectum mouet in genere causæ formalis, alioquin nihil concluderet: sed non dixit absolute, quod mouet ut principium formale, ut insinuaret, quod non est principium formale intrinsecum, sed extrinsecum non tñ separatam, ut idea, sed coniunctum. Calor enim non solum est principium formale calefaciendi, sed etiam calefactionis quodammodo. Dico autem quodammodo: quia calor in quantum est principium elicitiuum calefactionis, est eius principium in genere causæ efficientis. In quantum uero est principium determinatiuum illius ad speciem, est principium eius in genere causæ formalis extrinsecæ, coniunctæ tamen. Nec obstant huic sensui allata in oppositum: quoniam aliud est loqui de motione talis, uel talis obiecti, & aliud est loqui de motione obiecti absolute. Conceditur namque, quod tale obiectum mouet finaliter, & tale effectiue &c. & hoc dicitur in locis allegatis. Sed non conceditur quod motio conueniens obiecto absolute sit effectiua, aut finalis, sed formalis, quamuis extrinsecæ. Obiectum enim est uelut extrinsecæ forma

isira q 17. ...

ccx. 54. 180.

Forma actus. vnde author cum posuisset, q̄ determinatio actus ad hoc vel illud, se tenet ex parte obiecti, naturam obiecti non vt ta le, vel tale est, sed absolute vt obiectum est contemplatum in ordi ne ad determinationem actus, vidit q̄ non determinabat actum vt efficiens, nec vt finis: quia nihil horum omni obiecto determi nanti actum conueniunt: sed ad genus cau se formalis recurrē dum esset. hoc. n. & omni verē obiecto cōuenit, & per se cō uenit illi. Dixi autē ve rē obiecto, p̄ multo rum loquēdi vsūm terminos obiecta se cundaria vocantium, hęc enim nō mouēt, quia verē obiecta nō sunt, sed termini potius operationum. Si cut natura leonis ter minus est intellectio nis diuina: & securi tas rustici, regalis p uidentia.

Circa efficaciam p̄ cessus prefati positi in litera, dubium oc currit: quoniam aut non concludit, q̄ in tellectus mouet uoluntate, quod est in tenum: aut concludit q̄ intellectus mouet omnes vires ani mę ex parte obiecti, quod est falsum. Cū enim ex hac ratione nihil aliud explicite habeatur, nisi quod obiectum intellectus ex eo, q̄ primū prin cipium formale, est pri mum determinatiū actuum ad speciem. Ex hoc autē aut se quitur q̄ intellectus mouet ceteras potē tias, iuxta illam maxi mā: Primum in uno quoque genere, est causa omnium eorum quę sunt: post autē si nō subintelligitur hęc maxima, Volun tate & absque nexu aliquo, inferitur: ergo intellectus ex hoc, q̄ eius obiectū est pri mum principium for male, habet q̄ moueat uoluntatem: q̄ uis enim hoc, scilicet intellectionem mouere uoluntatem ex parte obiecti, sit uerum, & notum, quia presen tat ei obiectum: non tamen est notum q̄ hoc habet ex hoc, q̄ eius, scilicet, intelle ctus obiectum est primum formale, in quo tamen consi stit tota uis rationis litera.

Ad euidētiā huius dubitationis, scito, quod author primas ra dices attingens utriusque motionis proposuit in litera, scilicet ex parte subiecti, & ex parte obiecti, quemadmodum primum agens in tota anima, ac per hoc mouens ad usum actus, inuitit esse uolun tatem: quia ad eā spectat primum principium finale (ut clare patet in litera) ita modo primum mouens inter partes animę ad spe cificationem actus, inferit esse intellectum ex eo, quod ad ipsum spectat primum principium formale: & si quidem ex parte obiecto rum tantum disensio esset, par effecturobique iudicium, scilicet

tas autem est mouens motum. R E S P O N. Dicendum, q̄ in tantū aliquid indiget moueri ab aliquo, in quantum est in poten tia ad plura. Oportet. n. vt id quod est in potentia, reducat in actū per aliquid, quod est actū, & hoc est mouere. Dupliciter autē ali qua vis animę inuenit esse in po tentia ad diuersa. Vno modo, q̄ tum ad agere, vel non agere. Alio modo, quantum ad agere hoc, vel illud: sicut visus quandoque videt actū, & quādoq; non videt: & quandoq; videt album, & quā que videt nigrum. Indiget igitur mouente quantū ad duo. s. quan tum ad exercitiū, vel vsūm actus: & quātum ad determinationem actus, quorū primum est ex parte subiecti, quod quādoque intē nitur agens, quandoq; non agēs. Aliud autē est ex parte obiecti, secundū quod specificatur actus: motio autē ipsius subiecti est ex agente aliquo. Et cū omne agēs agat propter finē, vt * supra ostē sum est, principium huius motio nis est ex fine. Et inde est q̄ ars, ad quā pertinet finis, mouet suo im perio artem, ad quam pertinet id quod est ad finem: sicut gubernatoria ars imperat nauifaciū, vt in 2. * Phy. dī. Bonum autē in communi, quod habet rationem finis, est obiectum uoluntatis: & ideo ex hac parte uolūtas mouet alias potentias aī ad suos actus. Vt inur enim alijs potentijs cum uolumus: nam fines & perfectio nes omnium aliarum potentiarū cōprehenduntur sub obiecto uo luntatis, sicut quędam particula ria bona. Semper autē ars, vel po tentia, ad quam pertinet finis vni uersalis, mouet ad agendum ar tē, vel potentiam, ad quam perti net finis particularis sub illo vni uersali comprehensus: sicut dux exercitus, qui intendit bonum cō mune. s. ordinē totius exercitus, mouet suo imperio aliquē ex tri bunis, qui intēdit ordinem vnus aciei. Sed obiectum mouet deter minando actum ad modum prin

cipij formalis, a quo in rebus naturalibus actio specificatur, sicut calefactio a calore. Primum autē principium formale, est ens & ve rum vniuersale, quod est obiectū intellectus: & iō isto mō motionis intellectus mouet uoluntate, sicut presentas ei obiectū suū. AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ex illa autoritate nō habetur, quod intellectus nō moueat: sed quod non moueat ex necessitate. AD SECVDVM dicendum, q̄ sicut imaginatio formę sine as timatione cōuenientis vel nocui, non mouet appetitum sensitiuū, ita nec apprehensio veri sine ratione boni & appetibilis. vnde intel lectus speculatiuus nō mouet, sed intellectus practicus, vt dicitur in 3. * de anima.

AD TERTIVM dicendum, q̄ uoluntas mouet intellectū q̄ tum ad exercitiū actus: quia & ipsum uerum, quod est perfectio intellectus, continetur sub vni bo no, vt quoddam bonum particu lare. Sed quantum ad determina tionem actus, q̄ est ex parte obiecti, intellectus mouet uoluntate: quia & ipsum bonum apprehen ditur secundum quādam specia lem rationem cemprehēsam sub vniuersali ratione veri. & sic pa tet quod nō est idem mouens & motum, secundum idem.

AD SECVDVM sic proce ditur. Videtur q̄ uoluntas ab appetitu sensitiuo moueri nō possit. Mouens. n. & agens est pra stātus patiente, vt j Aug. dicit 12. super Gen. ad literam: sed appeti tus sensitiuus est inferior uolun tate, q̄ est appetitus intellectiuus, sicut sēsus est inferior intellectu. ergo appetitus sensitiuus nō mouet intellectum.

¶ 2 Præ. Nulla virtus particula ris potest facere effectum vitem: K

¶ Ad hoc dicitur, q̄ conclusio dicta ex premisis illis habetur, si sanē litera itelligatur. Dupliciter. n. itelligi pot, q̄ dispositio ap petitus

cer, quod quemadmodum primum principium finale est ratio re liquorum finium: ita primum principium formale, quod est obiectum intellectus, est ratio, in suo tamen ordine, i. in genere causę formalis, reliquorū obiectorum. Omnia. n. obiecta ut sic, sub ente & uero, ut particularia quędam, continentur: sed ex parte potentia rum anime loquēdo, est quodammodo par, & quodammodo nō par utrobique ratio. Quō ad primitatem enim par est rō: quā quemadmodum (ut dictum est) quia uoluntas est primum fi nale principium, ipsa inter partes anime est primum mouens ad exercitiū: ita, quia intellectus est primū formale principium, ipse inter partes anime est primum mouens ad specificationem. formalis. n. prin cipij opus hoc est. Quō ad extensionem autē, non est par ratio: quia uolūtas mo tio exēdit se ad omnes animę vires sub ditas &c. Motio autē intellectus non exēdit se directē nisi ad uoluntatem: & ratio quęstiuas huius, est modus causandi di uerius. Motio. n. uolū tatis quia est per mo dum imperij extēsi ua, ex sua ratione est. Motio autē intel lectus, quia est per mo dum presentantis, ad id tantum directē se extendit, cui presen ta. Vnde author in li tera, post quā posuit unde inferatur, q̄ intellectus est primū mouens, quia scilicet eius est primum prin cipium formale, statim subdidit: unde habe retur, quod motio eius ad uolūtatē ex tenditur, ponens mo dum quo intellectus motionem hęc facit, scilicet. per presen tationem obiecti: & dixit: Et isto modo motionis intellectus mouet uoluntatem, sicut presentans ei obiectum suum. Hęc enim uerba non solum explanatiua sunt ue ritatis in se, sed con nexiua & deductiua inuenti, ut explanauimus, & per hęc pa tet: clare respōdo ad obiecta.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ex illa autoritate nō habetur, quod intellectus nō moueat: sed quod non moueat ex necessitate. AD SECVDVM dicendum, q̄ sicut imaginatio formę sine as timatione cōuenientis vel nocui, non mouet appetitum sensitiuū, ita nec apprehensio veri sine ratione boni & appetibilis. vnde intel lectus speculatiuus nō mouet, sed intellectus practicus, vt dicitur in 3. * de anima.

AD TERTIVM dicendum, q̄ uoluntas mouet intellectū q̄ tum ad exercitiū actus: quia & ipsum uerum, quod est perfectio intellectus, continetur sub vni bo no, vt quoddam bonum particu lare. Sed quantum ad determina tionem actus, q̄ est ex parte obiecti, intellectus mouet uoluntate: quia & ipsum bonum apprehen ditur secundum quādam specia lem rationem cemprehēsam sub vniuersali ratione veri. & sic pa tet quod nō est idem mouens & motum, secundum idem.

AD SECVDVM sic proce ditur. Videtur q̄ uoluntas ab appetitu sensitiuo moueri nō possit. Mouens. n. & agens est pra stātus patiente, vt j Aug. dicit 12. super Gen. ad literam: sed appeti tus sensitiuus est inferior uolun tate, q̄ est appetitus intellectiuus, sicut sēsus est inferior intellectu. ergo appetitus sensitiuus nō mouet intellectum.

¶ 2 Præ. Nulla virtus particula ris potest facere effectum vitem: K

¶ Ad hoc dicitur, q̄ conclusio dicta ex premisis illis habetur, si sanē litera itelligatur. Dupliciter. n. itelligi pot, q̄ dispositio ap petitus

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum uoluntas moueatur ab appetitu sensitiuo.

AD SECVDVM sic proce ditur. Videtur q̄ uoluntas ab appetitu sensitiuo moueri nō possit. Mouens. n. & agens est pra stātus patiente, vt j Aug. dicit 12. super Gen. ad literam: sed appeti tus sensitiuus est inferior uolun tate, q̄ est appetitus intellectiuus, sicut sēsus est inferior intellectu. ergo appetitus sensitiuus nō mouet intellectum.

¶ 2 Præ. Nulla virtus particula ris potest facere effectum vitem: K

¶ Ad hoc dicitur, q̄ conclusio dicta ex premisis illis habetur, si sanē litera itelligatur. Dupliciter. n. itelligi pot, q̄ dispositio ap petitus

¶ q. 1. 2. 3.

¶ Tex. 25.

D. 754.

¶ 7. 2. 4.

¶ 8. 1. 2.

¶ tom. 2.

Intra art. 5. cor. 11. & 10. ar. 3. & 77. ar. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. cor. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. Lib. 12. c. 1. circa mod. tom. 2.